

سازمان پزشکی قانونی کشور
اداره کل پزشکی قانونی استان فارس

"آموزه های قانونی"

دکتر همایون حسینی نژاد
بورد تخصصی پزشکی قانونی
معاون اداره کل پزشکی قانونی فارس

نگاهی گذارا به آمار و کیفیت پرونده‌های جرائم پزشکی نشان
میدهد که یکی از علل اصلی افزایش نرخ شکایتها ، عدم آگاهی
صاحبان حرف پزشکی از مسائل حقوقی و مقررات حاکم بر حرفه
پزشکی و مسؤولیت پزشکان در قبال بیماران میباشد.

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

➤ مسایل اقتصادی

➤ هزینه های درمانی بالا

➤ بیمه های مسئولیت

➤ هزینه پایین طرح شکایت

➤ بالا رفتن انتظارات و آگاهی جامعه و تغییر فرهنگ و شرایط اجتماعی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

عدم درک صحیح بیمار از روند درمان

عدم دریافت توضیحات و اطلاعات قانع کننده در خصوص نتایج حاصل از

اقدامات پزشکی

رسانه های جمعی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

➤ مسایل رفتاری پزشک و گروه پزشکی نسبت به بیمار

«بیمار اگر آسیب ببیند شکایت نمی کند ولی اگر آزرده شود شکایت می کند»

➤ عدم رعایت اخلاق پزشکی و رفتار همکاران

«پشت هر شکایت از تخلفات پزشکی یک سپید جامه قرار گرفته»

➤ از دست رفتن اعتماد عمومی به حرفه پزشکی

- انواع مسئولیت های پزشکی.
- تعریف رضایت و براءت.
- تفاوت رضایت نامه با براءت نامه و کاربرد هر کدام از این دو مورد.
- تعریف تخلف انتظامی ، مرجع رسیدگی به آن و مجازات های تعیین شده .
- تعریف قصور پزشکی مرجع رسیدگی به موارد قصور پزشکی و مجازات های تعیین شده.
- مسئولیت پزشک در برخورد با بیماران پرخطر.

طبق قانون جرائم عمومی عبارتند از :

الف - جرائم عمدی

که با سوء نیت ، قصد فعل و قصد جرم همراه است .

ب - جرائم غیر عمد یا شبه عمد

که قصد فعل وجود دارد ولی قصد جرم وجود ندارد ولی با تقصیر همراه است که مجازات آن دیه است .

ج - خطای محض

بدون سوء نیت و بدون تقصیر که قصد فعل و قصد جرم وجود ندارد و مجازات آن نیز دیه می باشد .

سوال: افعال پزشکی در کدام گروه قرار می گیرند؟

مسئولیت‌های پزشکی

مسئولیت پزشکی در سه عرصه مطرح می‌گردد:

۱. مسئولیت اخلاقی (مسئولیت در پیشگاه خداوند و وجدان) برخی موارد هستند که از نظر قانونی جرم تلقی نمی‌گردد ولی جزو افعال غیر اخلاقی محسوب می‌شود.

۲. مسئولیت قانونی

الف - مسئولیت مدنی (حقوقی) (مالی)

ب - مسئولیت جزایی (کیفری)

۳. مسئولیت انتظامی (حرفه‌ای)

رضاییت نامه و برائت نامه

انواع رضایت

شرایط رضایت نامه معتبر

- (۱) اهلیت رضایت دهنده
- (۲) رضایت دهنده میبایست در جریان کامل بیماری و نوع عمل یا درمان و عوارض احتمالی و درمان های جایگزین قرار گیرد .
- (۳) رضایت نامه باید ساده و روشن باشد و از بکار بردن اصطلاحات پزشکی خودداری شود .
- (۴) رضایت نامه نباید با زور و تهدید یا فریب اخذ گردد .

۵) رضایت نامه میبایست در خصوص درمان های مشروع
اخذ گردد به عنوان مثال اخذ رضایت در اعمال طبی
نامشروع مانند سقط جنین سالم یا قطع عضو سالم رافع
مسئولیت پزشک نمیباشد .

۶) رضایت نامه باید قبل از درمان اخذ شود و تا زمان شروع
اقدام درمانی پایدار بماند .

۷) رضایت نامه باید شامل کلیه مشخصات فرد رضایت
دهنده باشد .

اخذ رضایت از همسر؟

اخذ رضایت در موارد اورژانس

➤ آئین نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۱۵

رضایت در موارد اورژانس:

بند ج ماده ۱۵۸ و ماده ۴۹۷ قانون مجازات اسلامی اخذ رضایت و براءت را در موارد فوری لازم نمی داند

قانون مزبور تعریف و ضابطه و معیاری برای شناخت موارد فوری و اورژانس ذکر نکرده است

اما ماده یک آئین نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۱۵ فوریت را به شرح ذیل تعریف می کند

ماده یک آئین نامه: فوریت پزشکی به مواردی از اعمال پزشکی اطلاق می شود که بایستی بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید باعث خطرات جانی ، نقص عضو یا عوارض صعب العلاج و یا غیر قابل جبران خواهد شد

**ماده دو آئین نامه : مصادیق فوریت‌های
پزشکی را به شرح ذیل احصاء نموده است**

**خونریزی‌ها و
شوک**

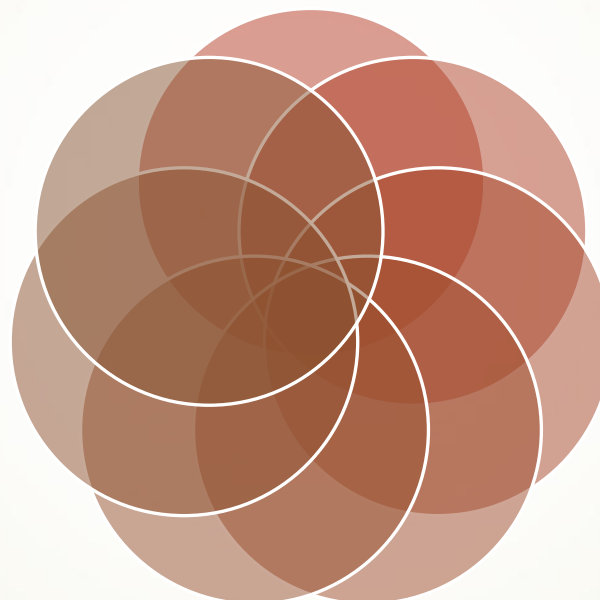
مسمومیت‌ها

**سکته‌های
قلبی و مغزی**

سوختگی

**صدمات ناشی از
حوادث و سوانح
وسایل نقلیه**

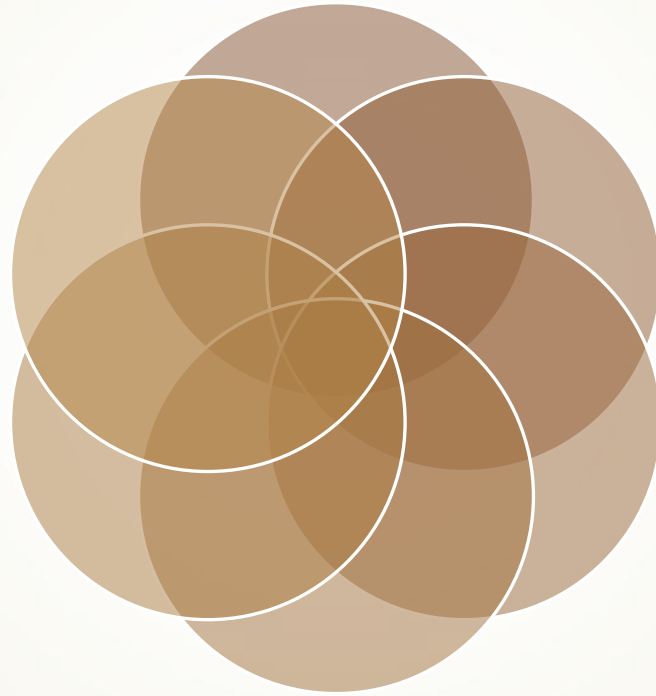
زایمان‌ها

اغماء

سایر مواردی
که مشمول
تعریف ماده یک
قرار گیرد

بیماری های
نوزادانی که
نیاز به تعویض
خون دارند

اختلالات
تنفسی شدید و
خفگی ها

تشنجات

بیماری های
عفونی خطرناک
مانند مننژیت

مواردی که اخذ رضایت لازم نیست:

- موارد اورژانس
- معاینات مراجعین به پزشکی قانونی
- معاینه زندانیان
- معاینه بهداشتی کسبه
- معاینه بهداشتی دانش آموزان مدارس
- داوطلبان ازدواج -
- اپیدمی یک بیماری مسری -

آئین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه ای شاغلین حرفه های پزشکی و وابسته که توسط **سازمان نظام پزشکی** تدوین گردیده شامل ۳۵ ماده می باشد که خلاصه آن به شرح زیر است:

✓ عدم رعایت موازین علمی شرعی و قانونی و نظامات دولتی

✓ مداخله ملیت، نژاد، مذهب، موقعیت اجتماعی سیاسی و اقتصادی در امر درمان

✓ افشاء اسرار

✓ پذیرش بیماران خارج از ضوابط سازمان نظام پزشکی

✓ انجام امور خلاف شئون پزشکی

✓ تحمیل مخارج غیرضروری به بیماران

✓ ایجاد رعب و هراس در بیمار

✓ عدم رعایت تعرفه های مصوب و دریافت وجوه اضافی

- ✓ تجویز داروهای مخدر روانگردان به گونه‌ای که اعتیاد ایجاد کند
- ✓ هدایت بیماران از بخش دولتی به بخش خصوصی و بالعکس به منظور استفاده‌های مادی
- ✓ تبلیغ گمراه کننده از طریق رسانه ها و نصب آگهی
- ✓ انتشار مقاله و گزارش که جنبه تبلیغاتی داشته باشد
- ✓ استفاده از عناوین تخصصی غیررسمی
- ✓ تجویز داروهایی که از طریق وزارت بهداشت تأیید نشده باشد و تجویز داروهای روان گردان و مخدر
- ✓ صدور نسخه براساس اصول غیرعلمی
- ✓ به کارگیری افراد فاقد صلاحیت در امور پزشکی (مثل بکارگیری دستیار آموزش ندیده و فاقد مدارک رسمی مبنی بر گذراندن دوره های مربوطه)

مجازاتهای انتظامی در نظر گرفته شده برای پزشک متخلف ۷ مورد است که در تبصره ۱ ماده

۲۸ قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی مصوب ۱۳۸۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام

آمده است این مجازاتها از توبیخ یا تذکر شفاهی در حضور هیات مدیره نظام پزشکی محل

شروع و به محرومیت دائم از اشتغال به حرفه های پزشکی و وابسته در تمام کشور ختم

میشود .

الف) تذکر و توبیخ شفاهی در حضور هیات مدیره نظام پزشکی محل .

ب) اخطار یا توبیخ کتبی با درج در پرونده نظام پزشکی محل .

ج) توبیخ کتبی با درج در پرونده نظام پزشکی و نشریه نظام پزشکی محل یا الصاق رای در تابلو
اعلانات نظام پزشکی محل .

د) محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از سه ماه تا یک سال در محل ارتکاب تخلف .

ه) محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از سه ماه تا یک سال در تمام کشور .

و) محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از بیش از یک سال تا پنج سال در تمام کشور .

ز) محرومیت دائم از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته در تمام کشور .

ممکن است یک خطا و قصور پزشک همزمان هم جرم باشد هم موجب مسئولیت مدنی گردد و هم تخلف انتظامی محسوب گردد. (مانند سقط جنین غیرقانونی که مجازات دوتا پنج سال حبس دارد) ولی عکس آن همیشه صادق نیست چراکه یک تخلف انتظامی ممکن است نه جرم باشد نه موجبات مسئولیت حقوقی پزشک را موجب شود (مانند تجویز داروی اشتباهی توسط پزشک که موجب بروز عوارض برای بیمار نگردد). و یا اینکه عمل پزشک فقط مسئولیت حقوقی او را در بر داشته باشد بی آنکه جرمی اتفاق افتاده باشد .

*نکته مهم قابل توجه اینکه اعمال هر یک از مقررات سه گانه بر عمل پزشک مانع از اعمال مقررات قانونی نوع دیگر نخواهد شد . مثلا زمانی که یک پزشک بدلیل ارتکاب یک جرم محکوم میشود این امر مانع از اعمال قوانین حقوقی و مسئولیت مدنی نیست.

مراجع رسیدگی به تخلفات پزشکی:

* تخلفات انتظامی که توسط سازمان نظام پزشکی بررسی می گردد.

* موارد کیفری و حقوقی هم توسط دادگستری بررسی می شود که برای کارشناسی به پزشکی

قانونی ارجاع می گردد.

* برخی موارد قصور پزشکی هم جهت بررسی به سازمان نظام پزشکی ارجاع می شود(تداخل

وظایف با پزشکی قانونی).

قصور و تخلف پزشکی

کوتاهی در انجام استاندارد مراقبتهای پزشکی طبق موازین علمی و فنی و یا به عبارتی دیگر ترک فعل لازم یا انجام فعل ممنوعه.

اصول و موازین علمی و فنی پزشکی

بطور کلی اصول و موازین پزشکی به اعمالی اطلاق میشود که پزشک از لحظه پذیرش بیمار تا پایان معالجه می بایستی انجام دهد و در صورت تخلف از این اصول و مقررات بحث مسئولیت پزشک و قصورات پزشکی مطرح میگردد.

قصور پزشکی (تقصیر)

براساس تبصره ماده ۱۴۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی مبالاتی است و مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد از مصادیق بی احتیاطی یا بی مبالاتی محسوب می گردد.

بی احتیاطی

بی مبالائی

بی احتیاطی

طبيب در اثر بی توجهی و بی دقتی دچار اشتباه شده و در نتیجه بیمار دچار آسیب گردیده (انجام کاری که نباید انجام میشد).

- (بیشترین نوع قصور پزشکی از نوع بی احتیاطی است)

چیزی که خودش به خوبی گویاست یک بی احتیاطی است.

مانند جا گذاشتن وسایل جراحی یا گاز و امثال آن در داخل شکم
بیماری که تحت عمل جراحی قرار گرفته است

تجویز دارو با دوز اشتباهی

تزریق وریدی دارویی که منع مصرف وریدی دارد

بی‌مبالاتی

پزشک از انجام اعمالی که در مواجهه با بیمار و بیماری او جزو اعمال

پذیرفته شده ضروری بوده غفلت نموده است.

(یعنی اموری که لازم بوده انجام دهد انجام نداده است).

"عدم مهارت"

▶ ناتوانی در انجام امور تخصصی که توانایی یا کارایی خاصی لازم دارند.
عدم مهارت ممکن است ناشی از کم تجربگی باشد و یا ناشی از عدم بهره
وری کافی از دانش پزشکی به عبارت دیگر عدم مهارت ممکن است عملی
باشد و یا علمی

به بیان دیگر عدم مهارت یعنی:

▶ **عدم آشنایی متعارف به اصول و دقایق علمی و فنی کار معین**

عدم بکارگیری تکنیک صحیح در عمل جراحی

عدم توانایی مقابله صحیح با برخی عوارض
احتمالی قابل پیش بینی

بیشترین قصور پزشکی به ترتیب مربوط به
دندانپزشکان، زنان و زایمان، جراحان عمومی ، و
پزشکان عمومی است.

بر اساس قوانین مدنی پزشک هنگامی مرتکب قصور می گردد که شرایط زیر

برقرار باشد (ارکان چهارگانه انجام قصور پزشکی) :

- ✓ پزشک مسئول درمان بیمار باشد.
- ✓ پزشک در انجام وظیفه خویش تخطی کرده باشد.
- ✓ آسیب جسمی یا روحی در بیمار ایجاد شده باشد.
- ✓ رابطه سببیت بین خطا و آسیب وجود داشته باشد.

ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی : (پایه و اساس احراز قصور پزشکی)

هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است ، مگر آن که عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا این که قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه اخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او ، معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، برائت از ولی مریض تحصیل می شود.

تبصره ۱: در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشک در علم و عمل برای وی ضمان وجود

ندارد هر چند براءت اخذ نکرده باشد.

تبصره ۲: ولی بیمار، اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام که مقام رهبری

است. در موارد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با استیذان از

مقام رهبری و تفویض اختیار به دادستان های مربوطه به اعطای براءت به طبیب اقدام

می نماید.

ماده ۴۹۶ قانون مجازات اسلامی

پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند

آن صادر مینماید، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه

مطابق ماده (۴۹۵) این قانون عمل نماید.

تبصره ۱- در موارد مزبور، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف میشود و با وجود این به دستور عمل کند، پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است.

تبصره ۲- در قطع عضو یا جراحات ایجاد شده در معالجات پزشکی طبق ماده (۴۹۵) این قانون عمل میشود.

چند نکته خیلی مهم:

عدم نتیجه گیری مطلوب در درمان یک بیمار ضرورتاً به معنی قصور پزشک نیست.

عدم تشخیص بیماری به دنبال تهیه شرح حال مناسب ، معاینه بالینی کامل و انجام

آزمایشهای مربوطه ، قصور محسوب نمی شود.

عوارض جانبی اگر جزء عوارض پذیرفته شده در تشخیص یا درمان بیماری باشد و در مورد آنها

از بیمار رضایت و براءت آگاهانه اخذ شده باشد ، قصور تلقی نمی گردند.

نتیجه گیری :

با توجه به جمیع مطالب پیش گفت می توان چنین نتیجه گرفت که :

در صورت رعایت موازین علمی و فنی و قانونی و نظامات دولتی و اخذ رضایت از

بیمار، اعمال پزشکی جرم محسوب نمی شود؛ و به عبارت دیگر مسئولیت کیفری

پزشک منتفی خواهد بود و در صورت اخذ براءت قبل از عمل، مسئولیت مدنی نیز

ساقط خواهد شد .

نکته

- آموزش علمی
- دقت به تشخیص های افتراقی به بیمار
- پیش بینی احتمال شکایت
- توضیح عوارض احتمالی شایع و خطرناک
- اخذ رضایت و برائت
- بیمه مسولیت شغلی
- انجام مشاوره های پزشکی قانونی
- مستند سازی اقدامات و حوادث
- رعایت اخلاق پزشکی

با تشکر از توجه شما